

Historia, Fasihi, na Theolojia ya Agano Jipya

Kipindi cha 13: Luka -- Sifa za Luka

Na Dkt. Ted Hildebrandt

A. Mapitio na Utangulizi [00:00-2:38]

A: Mchanganyiko wa AC; 00:00-7:57; Ubinadamu/Uungu wa Kristo

Karibu tena, hii ni mara yetu ya pili katika mfululizo wa mihadhara kuhusu kitabu cha Luka. Hadi sasa tumefanya historia kuhusu Luka alikuwa nani na uhusiano wake na Paulo. Tuligundua kwamba sasa alikuwa Myahudi na kwamba labda alichukuliwa Troa katika Safari ya Pili ya Umishonari [2MJ] ya mtume Paulo ambayo iko kaskazini magharibi mwa Uturuki na kisha anaenda Filipi. Luka alibaki Filipi na kisha Safari ya Tatu ya Umishonari [3MJ] Paulo anamchukua, anamrudisha Israeli ambapo labda alifanya utafiti mwingi wakati Paulo alikuwa gerezani kwa miaka michache huko Kaisaria baada ya kukamatwa Yerusalemu. Kisha tukasema labda Luka alimhoji Mariamu na watu wengine kama hao. Alikuwa daktari na Paulo anamwita "daktari mpendwa" na pia anaenda Roma katika safari hii ya meli iliyovunjika katika Matendo 27 kwenda Roma.

Kwa hivyo Luka ni mwanahistoria, anaandika kwa njia ya kihistoria, tulisema. Tuliangalia kwa makini Luka 1:1-4 ambapo Luka anasema kwamba anajua masimulizi mengine mengi. Kwa hivyo tunajua Luka alijua masimulizi mengine na anayatumia. Anazungumzia hasa mashahidi walioshuhudia na inaonekana aliwahoji mashahidi walioshuhudia. Tulipendekeza wakati huo Mariamu labda alikuwa mmoja wao kwa sababu tu Luka anaonekana kusimulia hadithi ya Mariamu na unasikia sauti ya Mariamu.

Sasa tunaingia katika sifa za kitabu cha Luka na tumezungumzia kuhusu msisitizo wake juu ya Roho Mtakatifu. Luka anaandika kitabu cha Luka na Matendo ya Mitume. Katika hili, katika kitabu hiki anazungumzia kuhusu Roho Mtakatifu na katika kitabu cha Luka Roho Mtakatifu anawashukia watu mbalimbali kama tulivyoona mara ya mwisho. Kwa hivyo tulimwona Yohana Mbatizaji akimshukia Roho Mtakatifu, Zakaria, baba yake Yohana Mbatizaji, Mariamu, Roho anamshukia, Simeoni, na Yesu mwenyewe. Matendo

ya Mitume 2 labda ni kifungu maarufu zaidi kuhusu Pentekoste. Matendo ya Mitume 2 wakati Roho anashuka na kunena kwa lugha na mitume wanapokea Roho Mtakatifu wakati huo baada ya Yesu kupaa mbinguni siku 40 baadaye na kisha siku 50 Pentekoste ikawa baada ya hapo. Kwa hivyo Matendo ya Mitume 2 inajulikana kwa usemi wake wa Roho Mtakatifu.

B. Uungu na Ubinadamu wa Kristo [2:38-4:44]

Sasa, leo tunachotaka kufanya ni kukamilisha sifa hizi na ninafanyia kazi H H CDS S P P hii ya kikroskosti Kwa namna fulani hivi ili uweze kupanga hivyo nasi tutapitia acrostic hii. Kitabu cha Luka kinaelezea ubinadamu wa Kristo na hili ni jambo muhimu kwetu kama Wakristo. Sisi, tuna mgawanyiko huu unaoendelea ambapo watu wa kidunia, watu wa dini zingine wanampenda Yesu kama nabii mwema, kila mtu anampenda Yesu Yesu mpole, unajua wasamehe adui zako sabini mara saba samehe, penda, fadhili, mpende jirani yako kama nafsi yako na kitu kama hicho. Wanampenda Yesu mpole, Heri, Mahubiri ya Mlimani, unajua mgeuze shavu la pili. Kwa hivyo kila mtu anampenda Yesu nabii wa kibinadamu, lakini mara tu unaposema Yesu ni Mungu, basi ghafla unakuwa na matatizo makubwa na Uislamu na dini zingine Yesu Kristo ni Mungu katika mwili. Hilo ni gumu kwa watu na wakati watu wanampenda Yesu kama nabii mwema lakini hawawezi kumchukulia kama Mungu na hata wakosoaji huria mara nyingi huzingatia ubinadamu wa Kristo na kusema kwamba kanisa la baadaye lilimgeuza kuwa Mungu. Mwanzoni mwa karne ya ishirini watu walikuwa wakisema jambo la aina hiyo na hata leo. Kwa hivyo sisi kama Wakristo mara nyingi tumesisitiza uungu wa Kristo, "hapo mwanzo kulikuwako Neno [*nembo*] naye Neno alikuwa pamoja na Mungu [Yesu] alikuwa pamoja na Mungu na Neno alikuwa Mungu," na tuna sehemu nyingi nyingi tunazoenda kuonyesha uungu wake.

Sasa hapa, Luka anafanya nini—kile Luka anachokielewa kuhusu ubinadamu wa Yesu na nadhani hili ni jambo muhimu sana kwetu kama Wakristo kufikiria, Yesu akiwa mwanadamu. Wakati mwingine naogopa tunamheshimu sana na tunafikiria kuhusu

uungu wake, kiasi kwamba tunakosa mawazo kuhusu ubinadamu wake.

C. Yesu Hukua katika Hekima na Kimo [4:44-7:57]

Kwa hivyo huyu hapa Luka na huyu hapa Luka anasema. Huu ni mstari maarufu ambao Luka anasema, “Naye Yesu akakua katika hekima, Yesu akakua katika hekima.” Kwa maneno mengine, hakuwa na yote pamoja na “Yesu akakua katika hekima na kimo.” Sasa tunaweza kuelewa Yesu alipozaliwa alizaliwa kama mtoto mchanga, hakuzaliwa kama mtu wa futi 6. Alikua katika kimo lakini pia alikua katika hekima.-- tunahitaji kujaribu kuelewa hilo na “katika upendeleo wa Mungu na wanadamu.” Na kwa hivyo nataka tu kufikiria kuhusu kukua huku katika hekima. Nadhani ni muhimu kwetu kama Wakristo kufikiria.

Yesu alipozaliwa akiwa mtoto mchanga, alipotoka tumboni mwa mama yake na kutahiriwa siku ya nane, je, alijua kuzungumza Kiebrania tayari? Unasema, “Naam, yeye ni Mungu katika mwili,” lakini pia ni mwanadamu. Kwa hivyo hili ni wazo muhimu hapa. Yesu ilibidi ajifunze kuzungumza Kiebrania, Kiaramu, labda, na Kigiriki. Sawa, nadhani labda alikuwa na lugha tatu - angalau na hizo ndizo lugha zilizotumika. Kwa hivyo ilibidi ajifunze lugha hizo na kisha hii inazua swali lingine pia, ikiwa Yesu alijifunza lugha hizi, basi Yesu angelazimika kujifunza maandiko kama vile mtu mwingine yeyote angefanya. Sasa ikizingatiwa kuwa ana akili maalum, akili yake haijahiribiwa na dhambi lakini bado Yesu alipozaliwa, akiwa na umri wa mwaka mmoja, hakujua maandiko na ilibidi ayajifunze, ilibidi afundishwe na ajifunze kusoma. Alipaswa kujifunza kusoma, ilibidi ajifunze kuzungumza.

Kwa hivyo basi, swali lingine linatokea, Yesu angelazimika kujifunza kusoma ili kuzungumza, angelazimika kujifunza maandiko mwenyewe, lakini vipi kuhusu kujielewa kwake. Ni lini Yesu alielewa au alikuja kujua kwamba alikuwa Masihi? Je, uelewa wake wa Umasihi wake mwenyewe, je, hilo lilikua baada ya muda? Kwa maneno mengine, alipozaliwa akiwa na umri wa mwaka mmoja labda hakuwa akifikiria kuhusu uungu wake na mwili wake, Umasihi wake na kwamba angekufa msalabani, alipokuwa na umri wa mwaka mmoja. Kwa hivyo alikujaje katika kujielewa yeye alikuwa nani? Nadhani

hilo ni muhimu sana kufikiria. Sawa, kwa hivyo unataka kufikiria kuhusu Yesu kwa upande wa kujiendeleza kwake mwenyewe kwa mawazo yake na ubinadamu wake kama alivyokuwa mwanadamu. Yesu alikuwa mtoto; alikuwa mtoto wa Kiyahudi na akakua. Kwa hivyo kufikiria ubinadamu wa Kristo ni jambo muhimu sana. Kwa hivyo, "Yesu alikua katika hekima na kimo na katika upendeleo kwa Mungu na wanadamu." Ninachosema ni kwamba wakati mwingine tunajiingiza na kudhani akiwa na umri wa miaka 30 au hata hivyo Yesu alikuwa na umri gani, akiwa na umri wa miaka 30-32 anapotokea Galilaya, tunampa haya yote, ana uelewa huu wote mkubwa wa mambo. Lakini tunatambua kwamba yeye, akiwa mtoto, angelazimika kujua ni nini alichopaswa kufanya kama Masihi, kwa hivyo naamini jambo muhimu la kufikiria.

D. Ubinadamu wa Kristo—Nasaba [7:57- 10:01]

B: kuchanganya DF; 7:57-15:56; Ubinadamu na miujiza tofauti

Sasa, hapa kuna kauli zingine katika suala la Luka zinazosisitiza ubinadamu wa Kristo. Katika Mathayo, nasaba katika Mathayo 1:1 inaanza, Yesu Kristo mwana wa Daudi, na inakuunganisha tena na Daudi kwa sababu Mathayo anajaribu kuonyesha kwamba Kristo ni mfalme. Kwa hivyo anaunganisha nasaba na Daudi haswa Daudi na tulisema 14, 14, na 14 labda ilikuwa kwamba DVD ziliwakilisha Daudi. Hilo ni muhimu. Pia Ibrahimu, alikuwa mwana wa Ibrahimu na kwa hivyo kutimiza ahadi ya Ibrahimu ya kwenda ulimwenguni kote na kwamba Ibrahimu angekuwa baraka kwa mataifa yote kama sehemu ya agano la Ibrahimu na pia agano ambalo alipewa Daudi kwenye kiti cha enzi. Lakini katika Luka ni tofauti, Luka ni Mmataifa. Yeye hajafungamana sana na mitazamo ya Kiyahudi kuhusu maisha, ingawa alikuwa karibu na Paulo kwa muda mrefu wa kutosha labda alijifunza baadhi yake, lakini kwa Luka una nasaba inayorejea si tu kwa Daudi au kwa Ibrahimu tuseme 2000 KK na 1000 KK mtawalia kwa Daudi 1000 na Ibrahimu 2000 KK lakini kwa kitabu cha Luka anarejea hadi kwa Adamu. Anawaonyesha kwamba Kristo ni mwanadamu anayerejea nyuma kabisa, akifuatilia nasaba hiyo hadi kwa Adamu. Kwa hivyo nadhani hiyo inavutia.

Pia unapata hadithi nyingine ya mapema ya Yesu, Yesu alipokuwa na umri wa

miaka kumi na miwili walimleta labda kwa Bar Mitzvah na anakuja hekaluni na unakumbuka kwamba wazazi wake walimwacha na aliachwa hekaluni na waliporudi na walipomwona alikuwa akifundisha hekaluni akiwa na umri wa miaka kumi na miwili. Wazazi wake walishtuka na kusema, "hey, tumekuwa tukiwatafuta kila mahali, mlikuwa wapi?" Naye akasema, "unajua lazima niwe katika shughuli za Baba yangu." Hadithi hiyo, akiwa na umri wa miaka kumi na miwili, ni mojawapo ya hadithi za kipekee ambazo hazipatikani mahali pengine popote. Inapatikana katika kitabu cha Luka. Luka anasisitiza ubinadamu wa Kristo na anatuambia kile Kristo alikuwa akifanya alipokuwa na umri wa miaka 12 hekaluni.

E. Ubinadamu wa Kristo—Sinagogi na Hisia [10:01-12:27]

Hapa kuna lingine linalotaja, “kama ilivyokuwa desturi yake” katika sura ya 4 mstari wa 16 “kama ilivyokuwa desturi ya Kristo, alikuwa katika sinagogi.” Kwa hivyo kila Sabato, kila Ijumaa usiku hadi Jumamosi, kwenye ibada za sinagogi la Kiyahudi Yesu alikuwepo. Nadhani mstari huu katika Luka sura ya 4 mstari wa 16 kwamba Yesu alikuwa katika sinagogi kama ilivyokuwa desturi yake, nadhani hilo ni jambo muhimu kwetu kutambua pia. Ninajua kwamba nilipokuwa mdogo nilijitahidi wakati mwingine kufika kanisani. Na wakati mwingine ningenda kanisani na kusema, “Kwa kweli sijifunzi chochote hapa,” na kwa hivyo ningefanya hivyo, ningepunguza wazo la kanisa. Lakini hapa una Yesu akienda kwenye sinagogi na naweza kusema Yesu anajua labda kwa wakati huu zaidi ya Rabi alivyofanya na bado Yesu huenda kila wiki kwenye sinagogi. Nadhani hilo ni jambo muhimu na ni kujua tabia zake za maisha. Kama Yesu mwenyewe alienda kwenye sinagogi ili kuwa pamoja na watu wa Mungu mara kwa mara, basi inaonekana kwangu kwamba tunapaswa kuwa pamoja na watu wa Mungu kila wiki pia. Kwa hivyo huyo ni Luka, Yesu alikuwa kwenye sinagogi, kama ilivyokuwa desturi yake.

Luka pia ana kauli nzuri sana ambapo Yesu anapanda juu ya Mlima wa Mizeituni na anashuka kwenda Yerusalemu na anaposhuka kwenye kilima cha Mlima wa Mizeituni kimsingi inasema Yesu alilia juu ya Yerusalemu. “Ee Yerusalemu, Ee Yerusalemu

umewaua manabii. Ningewakusanya kama vile kuku akusanyavyo vifaranga vyake lakini hamkutaka.” Kwa hivyo Yesu anaonyesha huruma yake kwa Yerusalemu akijua kwamba angekufa huko. Kama vile Yerusalemu ilivyowaua manabii, sasa itamuua na kujua kwamba akiingia ndani yake lakini unaona huruma yake kubwa.

Unaona uchungu wa Yesu katika Bustani ya Gethsemane akiomba, “Baba uniondolee kikombe hiki, Baba uniondolee kikombe hiki.” Kisha Yuda anakuja na kumsaliti katika Bustani ya Gethsemane upande wa chini wa Mlima wa Mizeituni pale kwenye mashamba ya mizeituni. Luka anasimulia hadithi nyingi za kibinadamu za Yesu na ni ajabu sana, ajabu kabisa kwamba Luka anasimulia hili. Kwa hivyo ubinadamu wa Kristo unasisitizwa katika kitabu cha Luka na hilo ni jambo zuri.

F. Miujiza Tofauti—Mjane wa Naini [12:27-15:56]

Sasa, kwenye D hapa, Luka anatupatia nyenzo nyingi za kipekee, nyenzo tofauti, na tuna mifano kumi na saba ambayo ni ya kipekee. Tutazungumzia zaidi kuhusu mifano hiyo baada ya dakika moja, lakini ana mifano kumi na saba ambayo ni ya kipekee kwake. Pia, miujiza, kuna idadi ya miujiza hii. Kuna mifano kumi na saba ambayo ni ya kipekee kwa kiasi kikubwa katika sura ya 9 hadi 18 katika Luka. Sehemu hiyo katika Luka, 9 hadi 18 ina nyenzo nyingi za kipekee. Kuna miujiza sita ambayo ni ya kipekee kwake na una mambo kama kuvua samaki, akiwaambia wanafunzi wake watupe nyavu zao na wapate samaki wengi. Mimi na mwana wa mjane wa Naini tunataka kuangalia hili na kuona ni aina gani ya mambo ambayo Luka anayaelewa. Hii iko katika Luka 7:11 inasema, "Mara baada ya hayo Yesu alishuka hadi mji uitwao Naini na wanafunzi wake na umati mkubwa wa watu ukaenda pamoja naye. Alipoukaribia mji huo, maiti alikuwa akibebwa." Sawa, kwa hivyo jamaa huyu anatolewa nje ya mji, amekufa. Wataenda kumzika na inasema sasa angalia kile Luke anachokichukua hapa. Sasa yeye pekee ndiye anayechukua hadithi hii ya ufufuo lakini anasema mtu huyu aliyekufa alikuwa mwana pekee wa mama yake, na alikuwa mjane. Inaonekana Luke anachukua ukweli huu kwamba hapa kuna mwanamke mwenye uhitaji. Mumewe ameondoka, yeye ni mjane; yuko katika mazingira magumu katika utamaduni huo. Yeye ni mjane, Luke anachukua hilo. Hasemi tu kwamba

mwanamke amepoteza mtoto wake. Anasema, “Hapana, mwanamke huyu ni mjane. Kwa hivyo tayari amefiwa na mumewe na sasa pia tambua kwamba anasema kwamba mwanawe amefariki. Kwa kawaida tungekubali tu kwamba hatujui kama ana watoto wengine au mpango huo ni nini. Nani anamtunza? Lakini angalia, inasema kwamba mtoto huyu aliyefariki, kijana huyu aliyefariki, ndiye mwanawe pekee. Luka anamzungumzia mtoto huyu pekee wa mama ambaye ni mjane. Luka anakupa maelezo ya aina hiyo. Kwa hivyo katika Luka, ni maelezo haya maalum anayokupa, na hadithi hii yote hapa ni ya kushangaza tu. “Umati mkubwa kutoka mjini ulikuwa pamoja naye, na Bwana alipomwona, moyo wake ulimhurumia, akasema, ‘Usilie.’” Unasema, “huo si ushauri mzuri sana.” Unajua unamwendea mtu ambaye mtoto wake amekufa na unasema 'usilie,' ndivyo tunavyoambiwa katika ushauri nasaha. Hufanyi hivyo. Unasikiliza mtu akilia, unafanya nini? Humwambii asilie, unalia pamoja naye . Lakini Yesu anasimama, "Usilie," kwa sababu unajua atakachofanya. Kisha akapanda juu na kugusa jeneza na wale waliolibeba wakasimama, akasema "kijana, nakuambia inuka." Na hapa unamwona Yesu sasa akimwambia mtoto huyu aliyekufa akizungumza kati ya dunia mbili kwamba huyu jamaa amekufa lakini Yesu anazungumza na ulimwengu mwingine na kusema, "Hei, hei, rudi kutoka ulimwengu mwingine. Unarudi katika mwili huu, inuka. Na hivyo unapata nguvu kubwa ya ufufuo ya Yesu, yule aliyekufa akaketi na kuanza kuzungumza na Yesu akamrudisha kwa mama yake. Huu ni huruma nzuri ya Yesu. Yesu anatumia muujiza huu na kumrudisha kijana huyu - hadithi nzuri tu. Luka anachukua maelezo kuhusu aina hii ya mambo na anatuambia maelezo maalum.

G. Hadithi Tofauti za Kuzaliwa – Wachungaji na Elizabeth [15:56-18:37]

C: mchanganyiko wa GI; 15:56-32:00; Hadithi Tofauti za Kuzaliwa

Hapa kuna hadithi zingine, hadithi za kuzaliwa. Mara nyingi katika injili tuna hadithi za kuzaliwa kwa Yesu. Wengi wetu tunazifahamu hadithi zilizo katika Mathayo. Herode na mamajusi, "yuko wapi yeye aliyezaliwa mfalme wa Wayahudi?" kisha anawatuma Bethlehemu na mamajusi wanakuja na dhahabu yao, ubani, na manemane kwa Yesu. Yusufu na Mariamu wanashuka kwenda Misri na hawawezi kurudi kwa

sababu Herode atamuua Yesu. Herode anawaua watoto wachanga huko Bethlehemu. Luka haandiki hadithi hiyo ya Mamajusi. Mamajusi kwa kweli, hadithi ya mamajusi labda ilitokea miaka michache baadaye. Kwa hivyo unachokiona hapa ni kwamba Luka anakuambia ni nani aliye wa kwanza papo hapo na ikawa kwamba kulikuwa na wachungaji kondeni wakati Yesu alizaliwa. Malaika walimjia mchungaji na kusema, "nendeni Bethlehemu mkaone kile kilichozaliwa huko katika mji wa Daudi." Mika 5:2, Yesu angezaliwa Bethlehemu ya Yudea. Kwa hivyo wachungaji waliingia. Wachungaji hawajaandikwa katika kitabu cha Mathayo au hadithi zingine za kuzaliwa. Marko haandiki. Yohana hakuandika. Luka pekee ndiye anayeandika hadithi za wachungaji.

Vile vile kuhusu Elizabeti na Zakaria, wazazi wa Yohana Mbatizaji wamerekodiwa katika Luka pekee. Katika waandishi wengine wa injili tunajifunza kuhusu Yohana Mbatizaji akiwa nje jangwani na kula nzige na asali ya mwituni, na kutangaza ujumbe, “mtazameni mwana -kondoo wa Mungu aondoaye dhambi ya ulimwengu .” Kwa hivyo tunapata kauli hizi kuhusu Yohana Mbatizaji anapokuwa amechanua kikamilifu na huduma yake. Lakini katika kitabu cha Luka inawazungumzia Elizabeti na Zakaria na inatuambia kwamba wao ni wazazi wa Yohana Mbatizaji. Baba yake Yohana Mbatizaji inaonekana hakuamini malaika alipotangaza hivyo akapigwa, hivyo hakuweza kusema hadi mtoto azaliwe. Kisha Mariamu anaenda kwa wazazi wa Elizabeti na Yohana Mbatizaji, Zakaria na Elizabeti na inasema mtoto mchanga aliruka tumboni mwake na kwa hivyo unapata hadithi za kuvutia za kuzaliwa katika Luka. Kuzaliwa kwa Yohana Mbatizaji kunaambatana na kuzaliwa kwa Yesu na walikuwa ndani ya miezi michache kila mmoja kulingana na umri wao. Yohana Mbatizaji, bila shaka, atakatwa kichwa baadaye. Yohana Mbatizaji atakuwa Eliya atakayekuja, Yesu angetangaza hilo. Lakini husikii hadithi za kuzaliwa kwa Yohana mahali pengine popote. Luka anaendelea na hilo kwa hadithi hizi za kuvutia za Zakaria na Elizabeth. Kwa hivyo Luka anatoa hadithi hizi za kuzaliwa kwa Yohana Mbatizaji.

H. Hadithi Tofauti za Kuzaliwa—Simeoni [18:37-21:38]

Kisha kuna mzee Simeoni. Ninapenda hadithi ya Simeoni na acha nisome tu

kumhusu. Ni mzee wa shule anayekaa Yerusalemu. Hapa kuna Luka 2:25 na anayefuata. “Basi palikuwa na mtu huko Yerusalemu, jina lake Simeoni, mwenye haki na mcha Mungu, alikuwa akingojea faraja ya Israeli, na Roho Mtakatifu alikuwa juu yake.” Sasa tumesema tayari, unaona huyu hapa Simeoni, yuko Yerusalemu, Roho Mtakatifu yuko juu yake kwa hivyo tayari tuna Roho Mtakatifu hapa. Roho Mtakatifu ni mojawapo ya mada za Luka. Kwa hivyo hiyo inafaa vizuri. “Ilikuwa imefunuliwa kwake na Roho Mtakatifu kwamba hatakufa kabla ya kumwona Kristo wa Bwana.” Sawa, kwa hivyo Roho Mtakatifu akamwambia, hutakufa, utamwona Kristo wa Bwana kabla hujafa. Ni mzee, anasubiri kifo. “Akiongozwa na Roho, aliingia hekaluni na wazazi walipomleta mtoto Yesu ndani ili wamfanyie kama ilivyotakiwa na sheria,” sasa ilikuwa nini? Sheria ilihitaji nini? Walipaswa kwenda siku ya nane, ilibidi umtahiri mtoto wako. Kwa hivyo yuko hapo na Simeoni akamchukua mikononi mwake na kumsifu Mungu akisema, “Bwana, kama ulivyoahidi, sasa umruhusu mtumwa wako kwa amani.” “Sasa umwache mtumwa wako aende kwa amani.” “Sasa umwache mtumwa” kwa kweli iko katika *nunc dimittis ya Kilatini* na kwa kweli wana msemu mdogo katika Kilatini kuhusu jamaa huyu Simeoni. Kwa hivyo sasa anamshikilia mtoto Yesu anayekuja kutahiriwa na anasema, “Sasa naweza kuondoka kwa amani.” Kwa hivyo hii tena, hadithi ya kuzaliwa kutoka kitabu cha Luka ambayo hauipati mahali pengine popote. Hakuna mahali pengine popote ambapo Simeoni anapatikana, hadithi hii ya kuzaliwa iko katika kitabu cha Luka pekee. Kwa hivyo anaonekana kuwa nyeti kwa mambo haya ya kuzaliwa mapema. Baadhi ya watu wanafikiri inawezekana pia yeye ni daktari na kwa hivyo anaanza kuzaa. Ikiwa umewahi kufika kwenye kuzaliwa kwa watoto, kuzaliwa na kifo ni matukio muhimu sana. Mambo unayokumbuka maisha yako yote yaliyobaki kuhusu kuzaliwa kwa watoto wako na pia kifo cha wazazi na ndugu. Unakumbuka kifo pamoja na kuzaliwa, hayo ni matukio ya kibinadamu ambayo yana maana kubwa kwa watu. Luka anaendelea na hili na Simeoni. “Sasa ondoka,” kwa kuwa umemwona mtoto Yesu. “Kwa maana macho yangu yameona wokovu wako uliouandaa machoni pa watu wote. Nuru ya kuwafunulia Mataifa na kwa utukufu wa watu wako Israeli.” Baba na mama wa mtoto walishangaa kwa aliyosema.” Kwa hivyo hapa unawapata Yusufu na Mariamu wakati mtoto wao

anapopatikana, hawana uhakika hasa ni nini hasa kinachoendelea. Baba na mama walishangaa kwa yale Simeoni alisema kuhusu Yesu. Kwa hivyo hapa unapata aina hii ya kauli ya mapema ya Yesu alipokuwa na umri wa siku nane hekaluni.

I. Hadithi Tofauti za Kuzaliwa: Anna [21:38-25:23]

Hapa kuna mwingine: Anna. Anna ni mwanamke mzee. Kwa hivyo acha nisome kidogo kumhusu. Anna, hii ni Luka sura ya 2:36 na inayofuata. Yeye pia ni nabii wa kike. Sasa tumezungumza, wengi wenu mmeniambia kuhusu Agano la Kale na tumezungumza kuhusu manabii wa kike katika Agano la Kale, nabii ni nabii wa kiume, kama Isaya, Yeremia, Ezeieli, Hosea, Yona, manabii wengine waliosema Eliya na Elisha walikuwa maarufu katika Wafalme hapo. Lakini, vipi kuhusu manabii wa kike? Wanawake walinena neno la Mungu, " Bwana asema hivi ." Nabii hufanya nini? Sema, " Bwana asema hivi " na kwa hivyo tunapata manabii wa kike. Ninapouliza kuhusu manabii wa kike, moja inayokuja akilini mwa watu wengi ni Debora katika Waamuzi 4-5. Hapo katika Waamuzi 4 inasema kwamba Debora alikuwa nabii wa kike, mke wa Lapidothi . Kwa hivyo alikuwa mwanamke aliyeolewa ambaye alikuwa nabii wa kike na alikuwa akiongoza Israeli wakati huo . Alikuwa akifanya hukumu chini ya mtende wa Debora. Alikuwa mwamuzi, na alikuwa nabii wa kike. Alinena neno la Mungu na pia alitoa hukumu juu ya Israeli. Alikuwa akiiongoza Israeli kama inavyosema katika Waamuzi 4. Waamuzi 5 ni vita dhidi ya Baraka na Sisera katika wimbo, Yabini mfalme wa Hazori na aina hizo za mambo ambazo tulizungumzia hapo awali. Lakini kuna nabii mwingine wa kike ambaye ni maarufu, akitokea zaidi wakati huo, wakati wa Hezekia na baada ya hapo na wakati wa Yosia. Kwa hivyo ukiangalia katika Wafalme utamkuta Hulda huyu, nabii wa kike Hulda. Hata leo unapopanda kwenda Yerusalemu na unapoenda kwenye uchimbaji wa ukuta wa kusini, utaona malango matatu yaliyojificha ukutani na hayo yanaitwa malango ya Hulda. Kwa hivyo Hulda alikuwa nabii wa kike, kabla tu ya kuchukuliwa utumwani hadi Babeli.

Kwa hivyo hapa sasa, hapa kuna nabii wa kike. Pia palikuwa na nabii wa kike Ana, binti Fanueli wa kabila la Asheri. Alikuwa mzee sana. Aliishi na mumewe miaka

saba baada ya ndoa yake.” Kwa hivyo aliolewa kwa hivyo aliishi na mumewe kwa miaka saba na kisha akawa mjane. Unaelewa hili tena? Luke anaelewa ukweli kwamba yeye ni mjane. Ni mjane mzee. Inasema wakati huo alikuwa mjane hadi alipofikisha umri wa miaka 84. 84 katika utamaduni huo ambao ni mzee sana. Hiyo ni ya zamani hata katika utamaduni wetu, mama yangu alitimiza miaka 80 na hiyo ni kitu, lakini mwanamke huyu ana umri wa miaka 84 na katika utamaduni huo bila dawa za kisasa, hiyo ilikuwa kitu kweli. Lakini alikuwa ameolewa kwa miaka saba na kisha alikuwa ameishi muda wote huo bila mume. Alikuwa na umri wa miaka 84. “Hakuacha hekaluni bali aliabudu mchana na usiku, akifunga na kuomba. Aliwajia wakati huo huo akamshukuru Mungu na kusema habari za mtoto huyo kwa wote waliokuwa wakitarajia ukombozi wa Yerusalemu.” Kwa hivyo Anna anakaribia na anazungumza nao. Yeye ni nabii wa kike, anazungumza juu ya mtoto wa Kristo na unapata hadithi ya Simeoni na Anna, wazee wawili wakimsalimia mtoto Yesu. Kuna kitu kizuri sana na Luka anakizungumzia. Ana mguso halisi wa kibinadamu ambapo unawaona wazee hawa wakichukua watoto na kwa hivyo mara nyingi unaona hili katika familia ya kawaida ambapo babu humchukua mtoto na ni jambo la kipekee sana kwa mtoto kuwa na babu lakini pia babu, bibi akimchukua mtoto. Unapata aina ya pande zote mbili za vizazi. Luka anakizungumzia hilo na ni kizuri sana. Luka anakizungumzia maelezo haya.

J. Mifano Maarufu ya Lukan—Msamaria Mwema na Mwana Mpotevu [25:23-28:44]

D: Unganisha JK; 25:23-32:00; Mifano ya Lukan

Sasa, mifano, kuna mifano kumi na saba ambayo ni ya kipekee kwa Luka. Luka anaichukua mifano hii na ninataka kuiangalia kidogo kwa upande wa mifano ambayo ni ya kipekee na ni ipi ningependa ujue. Hizi ni mifano maarufu na zinapatikana katika Luka pekee. Mifano hii inapatikana katika Luka pekee. Ya kwanza ni mfano wa Msamaria Mwema. Tutazungumzia zaidi kuhusu hilo katika dakika chache tu hapa lakini mfano wa Msamaria Mwema. Ni mfano unaojulikana sana unaopatikana katika Luka pekee. Hiyo ndiyo unayopaswa kujua. Ni mfano maarufu. Tutazungumzia zaidi kuhusu

hilo baadaye lakini ni mfano maarufu. Ghala la Tajiri Mjinga, hilo halifikii kiwango cha Msamaria Mwema bali ghala la mjinga tajiri. Jamaa huyu ni tajiri, anafikiria kila kitu. Atajenga ghala kubwa zaidi na Mungu anasema, "hey, haitafaa sana kwa sababu roho yako itahitajika kwako usiku wa leo," na utakapokufa, kama wasemavyo, huwezi kuichukua. Kwa hivyo, mipango hii yote ya siku zijazo na kisha kujenga ghala kubwa zaidi ni bure. Atakufa na hii inaonyesha aina ya ghala la mjinga tajiri ni bure.

Hapa kuna wimbo mwingine mkuu, huu ni Mfano wa Mwana Mpotevu. Kuna mwimbaji kutoka kizazi changu miaka ya 60 na 70 anayeitwa Keith Green. Keith Green ana wimbo wa takriban dakika 15 anaouimba kuhusu mwana mpotevu ambapo una mwana mpotevu akija kwa baba yake akisema baba nipe utajiri na unipe urithi wangu wote na kisha mtoto huyu mtoto huyu anaenda na kutapanya urithi na kisha anaishia kula na nguruwe, anafurahia huku akiwa na pesa ambazo baba yake alimpatia. Anasherehekea, anasherehekea, anasherehekea na kisha anaishiwa na pesa. Anapoishiwa na pesa, anaishiwa na marafiki. Angalia uhusiano hapo. Anapoishiwa na pesa, anaishiwa na marafiki. Kwa hivyo, sasa anakula na nguruwe na anagundua kuwa chakula hiki cha nguruwe si kizuri. Kwa njia, unakula na nguruwe na kisha unapata kila aina ya taswira ya Uyahudi na kula na nguruwe. Wayahudi hawali nyama ya nguruwe ni wazi sio kosher, ham si kosher.

Kwa hivyo huyu jamaa amedhalilishwa kiasi kwamba anakula na nguruwe na anasema, " hey, nitarudi na, nenda kwa baba yangu kwa sababu hata watumishi katika nyumba ya baba yangu wanapata chakula kizuri kuliko hiki." Kwa hivyo anarudi na baba kisha anakimbia nje, anamkaribisha tena. Baba anamvika mwanawe joho, anamwandalia karamu. Baba anamchinjia mwanawe mwana-kondoo aliyenona.

Kisha ghafla unamkuta kaka mkubwa na kaka mkubwa ambaye amekuwa mwaminifu wakati huu wote anapata wivu na kusema, "Hujawahi kunifanyia sherehe kama hii." Kwa hivyo unamkuta kaka mkubwa wa aina hii ambaye wengi wangesema anawakilisha Mafarisayo ambao, mtu anapotubu na kurudi hawawezi, kushiriki katika furaha ya baba yao. Mungu akiwa baba humpokea tena mwana mpotevu na kwa hivyo kwa maana fulani sote tumekuwa wapotevu. Kwa hivyo kukaribishwa huku na Mungu

kwa mikono wazi ni picha nzuri tu, kwamba tunaenda, tunaenda - tunaenda zetu wenyewe mara nyingi zaidi na kufanya mambo mabaya na kurudi kwa Mungu na anasamehe kwa mikono ya upendo hutukumbatia. Kama tunavyosema, kuna kondoo 99 na mmoja aliyepotea na anatoka na kumtafuta na kumwokoia yule aliyepotea. Kwa hivyo huyu ni mwana mpotevu, mwana mpotevu. Huu ni mfano unaohitaji kujua, mwana mpotevu, pamoja na Msamaria Mwema.

K. Mifano Maarufu—Mjane, Lazaro, na Mtoza Ushuru [28:44-32:00]

Hadithi ya mjane na mwamuzi inamhusu mjane. Tutaangalia hili chini ya maombi lakini mjane huyu kimsingi anamsumbua mwamuzi na analalamika tu, nadhani nataka kusema nini, analalamika na kulalamika. Kuna nini kuhusu kulalamika? Kulalamika kunafanya kazi, ndiyo maana watu hufanya hivyo na kwa hivyo mwanamke huyu anamsumbua na kumsumbua mwamuzi huyu na hatimaye mwamuzi anasema, "unajua, simchi Mungu; simchi mwanadamu. Mwanamke huyu analalamika na ananichosha, kwa hivyo nitampa haki ili tu aondoke mgongoni mwangu." Kisha hadithi inageuka na kusema ni vipi Baba yetu wa mbinguni mwenye upendo atatupa zaidi tunachotafuta tukimjia kwa uvumilivu kama mwanamke huyu, mjane huyu. Angalia tena ni nani anayekuja kwa mwamuzi, ni mwanamke mjane. Mwanamke aliyefiwa na mumewe ni dhaifu sana katika utamaduni huo. Anakuja kwa mwamuzi, mwamuzi hana haja ya kumpa haki kwa sababu yuko chini ya kiwango cha juu na bado, kwa sababu ya kumsumbua kwake anapata anachotaka na kwa hivyo ni mfano kuhusu maombi.

Sasa, Msamaria Mwema, unahitaji kujua hili. Mwana Mpotevu ni mfano mkubwa, mfano mwingine mkubwa hapa ni Lazaro na Dives. Tutazungumzia wazo la kuzimu katika kitabu cha Luka na Lazaro na Dives wanatambua - kwa kweli Dives huyu, kwa kweli hajatajwa katika simulizi na kuna mtu tajiri na mtu tajiri ni Dives na Lazaro. Lazaro ni mwombaji maskini anayekuja kuomba chakula kutoka kwa mtu huyo na kula makombo yanayoanguka chini ya meza yake. Lazaro ni mwombaji. Hii ni tofauti na Lazaro ambaye Yesu alimfufua kutoka kwa wafu. Huu ni mfano. Inashangaza, Lazaro, mtu maskini, anatajwa lakini mtu tajiri hatajwi ingawa kanisa limempa jina hili Dives

baadaye lakini hakutajwa katika maandishi. Kinachotokea ni kwamba wote wawili wanakufa kwa hivyo Lazaro ni maskini katika maisha haya na mtu tajiri ni tajiri. Wanakufa na majukumu yanageuzwa na kwa hivyo mtu tajiri sasa yuko kuzimu na Lazaro yuko mbinguni kifuani mwa Ibrahimu. Tajiri anaanza kuuliza na tutaangalia hili baadaye kidogo pia tunapozungumzia mbingu na kuzimu. Anamuuliza Lazaro, “unaweza kunipa maji kutoka humo?. Ninaungua hadi kufa hapa.” Tayari amekufa kwa hivyo anaungua na anasema, “Nataka kurudi na kuwaambia ndugu zangu kuhusu mahali hapa ili wasije hapa. Rudi ukawaonye ndugu zangu tafadhali.” Kwa hivyo unapata hadithi hii, ya kimsingi kuhusu kuzimu. Mfano kuhusu kuzimu hapa na ambao haupatikani tena mahali pengine popote. Ni mfano maarufu. Hizi labda ni mifano mitatu maarufu ambayo ningependa ujue: Msamaria Mwema, mfano wa Mwana Mpotevu, na Lazaro na tajiri.

Ifuatayo ni Mfano wa Mfarisayo na Mtoza Ushuru. Huu ni mfano mwingine kuhusu maombi na tutauangalia tunapozungumzia maombi. Mfarisayo anajiombea, anajiona kuwa mwadilifu sana kiasi cha kumshukuru Mungu kwamba yeye si kama watu wengine na mtoza ushuru anajipiga kifuani na kusema, “Bwana, unirehemu mimi mwenye dhambi,” na kutoa kile kinachoitwa sala ya Yesu ikitoka kinywani mwa mtoza ushuru. Kwa hivyo unaona aina ya mambo ya hadhi ambayo yanachezwa hapa.

L. Kwa Nini Yesu Alitumia Mifano [32:00-34:26]

E: Mchanganyiko wa LP; 32:00-47:34; Yesu na Mifano

Sawa basi hizo ni baadhi ya mifano na mambo haya ya kipekee na sasa ninachotaka kufanya ni kuangalia mifano na kuzungumzia kidogo kuhusu mfano ni nini na unatafsirije hadithi za mifano ? Tumeziona katika Mathayo 13 pia Mathayo 25 na sasa katika Luka tunaona mifano kumi na saba ya kipekee ambayo ni ya kipekee kabisa kwa Luka pekee. Kwa nini Yesu alitumia mifano? Hatujaachwa kwenye mawazo yetu, Yesu anatuambia kwa nini anatumia mifano. Katika Marko 4:12 anasema hivi: “Alipokuwa peke yake, wale kumi na wawili na wengine waliomzunguka walimwuliza kuhusu mifano hiyo. Akawaambia, ‘Siri ya ufalme wa Mungu imepewa kwenu, lakini kwa wale walio nje kila kitu kimesemwa kwa mifano ili, ‘Wapate kuona lakini wasione.’” Kwa hivyo

wataona lakini wasione na kusikia lakini wasielewe kamwe. Kwa hivyo watasikia mifano lakini hawataelewa ni nini. Yesu anasema anazungumza kwa makusudi kwa mifano ili kuwe na utata ambapo watasikia lakini hawataelewa na vinginevyo wanaweza kugeuka na kusamehewa. Kwa kweli, Yesu anachofanya hapo ananukuu Isaya sura ya 6 mistari ya 9 na kufuatia ambapo Isaya anapokea wito wake huku maserafi wakiruka kumzunguka Mungu kwa mabawa yao sita na kusema, "mtakatifu, mtakatifu, mtakatifu ni Bwana Mungu Mwenyezi." Maserafi hawa na utakatifu huu wa Mungu na Isaya anasema, "Mimi ni mtu mwenye midomo michafu na ninakaa kati ya watu wenye midomo michafu." Kisha Mungu huchukua kaa la moto na kumfanya safi kisha Mungu anampa kazi na kisha ni agizo kuu la Isaya katika Isaya 6 kwamba utatoka Isaya na utatabiri, lakini watu hao hawataelewa. Utawaonyesha mambo, lakini hawataweza kuona unachowaonyesha na Yesu kisha anashiriki katika hilo. Kinachosemwa hapa ni kwamba Yesu anashiriki katika utamaduni wa kinabii. Kwamba Yesu ndiye nabii ambaye atashiriki katika utamaduni huu wa kinabii wa kuzungumza na kutoeleweka na anajua hilo. Kwa hivyo hii ndiyo kazi ya mifano kufichua na kuficha kwa wakati mmoja.

M. Aina Nne za Mifano—Mifano na Mifano [34:26-37:52]

Hapana , kuna aina nne tofauti za mifano kwa wale waliosoma mifano. Ya kwanza ni ile inayoitwa tashbihi, na mifano yote imejengwa juu ya njia ya kufikiri ya mfano. Tashbihi ni nini? Tashbihi ni pale unapokuwa na eneo moja na una eneo lingine la kisemantiki na kwa hivyo unasema atakuwa kama mti, uliopandwa kando ya mito ya maji. Unamzungumzia mwanadamu, mwanadamu anawezaje kuwa kama mti? Huzaa matunda kwa msimu na "jani lake halinyauki na chochote afanyacho hufanikiwa." Kwa hivyo mtu ni kama mti, kwa hivyo ni tashbihi. Una mtu hapa na una mti hapa na unahusiana basi kwa njia hii ya mfano. Mfano ni kama huo. Kwa hivyo mfano ni, "ufalme wa mbinguni ni kama punje ya haradali." Mbegu ya haradali ni, moja ya mbegu ndogo zaidi. Unaiweka ardhini na hukua na kuwa mti mkubwa na kisha ndege huja na viota kwenye matawi yake. Mmea huu mkubwa hukua kutoka kwa mbegu ndogo ya haradali. Ufalme wa mbinguni uko hivyo, huanza kidogo, unakuwa mkubwa na hivyo

ufalme wa mbinguni uko kama na kwamba "kama" au "kama" kama katika "atakuwa kama mti," hiyo inaitwa tashbihi. Ni aina fulani ya ujenzi wa sitiari. Tashbihi hutumia "kama" au "kama." Ufalme wa mbinguni ni kama punje ya haradali. Kwa hivyo hiyo itakuwa aina ya tashbihi. Kwa kawaida huwa fupi, karibu mstari mmoja kwa kuwa ufalme ni kama punje ya haradali.

Sasa, aina ya pili ni hadithi ya mfano. Mfano wa hadithi ni pale ambapo ujumbe wa mfano ni: Sasa nitakusimulia hadithi nitakapomaliza na hadithi, nenda nje ukafanye vivyo hivyo. Kwa maneno mengine, mchukue shujaa wa hadithi na wewe ufanye kile kile alichofanya. Mchukue shujaa wa hadithi na uende ukafanye vivyo hivyo. Kwa hivyo anasema nitakusimulia hadithi. Hadithi itakuwa hapa lakini ninazungumza kukuhusu wewe na kutumia mfano huu kama mfano, kama mfano. Kwa hivyo mfano wa hadithi ya mfano ungekuwa mfano wa Msamaria Mwema. Jamaa huyu anapigwa. Amelala barabarani na kuhani anapita na kuhani anasema unajua jamaa huyu si safi. "Anapita upande wa pili." Mlawi anapita, mwalimu, mtu anayefundisha sheria katika Israeli. Anapita, anamwona jamaa huyu ambaye amepigwa. "Anapita upande wa pili." Kwa hivyo wote wanapita upande wa pili. Hatimaye, Msamaria mchafu mkorofi anakuja ambaye ni kama nusu ya ukoo, mtu asiyefaa kitu, anakuja, karibu na Msamaria. Msamaria mchafu, mwenye harufu mbaya, anakuja. Msamaria anamtazama mtu aliyepigwa na Msamaria ana huruma na kwa hivyo yeye ndiye Msamaria Mwema. Anamchukua mtu huyo, anafunga majeraha yake, anampeleka kwenye nyumba ya wageni, anamwambia mwenye nyumba ya wageni, "mtunze, nitakulipa chochote kitakachogharimu. Nitarudi na kukulipa mara tu atakapopona na kuweza kwenda." Mfano wa Msamaria Mwema unaisha hapo. Ujumbe ni upi ? Tutaangalia hili baadaye kidogo, lakini unajua inamaanisha nini kuwa jirani na Msamaria huyu ni jirani wa jamaa huyu na kwa hivyo nenda ukafanye vivyo hivyo. Unapaswa kuwa kama Msamaria na kuwahurumia wale wanaohitaji. Kwa hivyo hadithi ya Msamaria Mwema ni mfano wa hadithi. Nenda uwe kama Msamaria, fanya alichofanya.

N. Aina Nne za Mifano—Mfano Sahihi na wa Kifumbo [37:52-43:34]

Sasa, kuna mfano, kile ambacho ningekiita mfano halisi na mfano halisi una hadithi. Inasimulia hadithi na inaweza isiwe mfano, nenda ukafanye vivyo hivyo lakini inasimulia hadithi ambapo inasimulia jambo fulani kuhusu ufalme wa Mungu. Kwa mfano, mwanamume anatoka nje na kufanya karamu ya harusi na anawaalika kila mtu kuja kwenye karamu yake ya harusi lakini wote wanarudi, wasikilizaji wanarudi.” Hapana, hatutaki kwenda kwenye karamu yako ya harusi na hatutaki kuja.” Kwa hivyo anachofanya ni, anasema, “Enyi, tokeni nje kwenye barabara kuu na njia panda mkawatafute watu na kuwaleta kwenye karamu ya harusi. Kwa hivyo inatuambia kitu kwamba ufalme wa mbinguni ni kama karamu hii ya harusi na mwana anaoa na kwa hivyo mwalike kila mtu ndani na mwanamume anaingia ambaye hajavaa vizuri na wanamtoa nje na kwa hivyo hii sio aina ya mfano wa jaribu na fanya vivyo hivyo. Hii inatuambia kitu kuhusu ufalme wa mbinguni kwamba kutakuwa na mwaliko huu ambao utawafikia kila mtu lakini watu wataukataa na atatoka nje kwenye barabara kuu na njia panda. Wale ambao ni watu wasio na makazi, watu ambao si wazuri, watawaingiza watu hao ndani. Watu hao ndio watakaoingia katika ufalme wa mbinguni badala ya wageni walioalikwa. Kwa hivyo hiyo itakuwa hadithi ya kawaida ya mfano. Sio kitu ambapo unatoka nje na kufanya mwenyewe lakini kinaelezea kitu kuhusu asili ya ufalme wa mbinguni au ufalme wa Mungu.

Kwa kweli, kuna aina hii ya mafumbo. Aina ya mafumbo na aina ya mafumbo yanakaribiana. Ingawa nadhani aina ya mafumbo ni zaidi - na kwa kweli ile ningependa kuitumia ni Luka sura ya 8 ambayo inalingana na Mathayo sura ya 13. Mfano wa mbegu ambapo mkulima anatoka na anapanda mbegu zake na anapopanda mbegu zake una matukio manne yaliyotengenezwa na ndiyo maana ni mafumbo. Fumbo linamaanisha kwamba si hadithi moja tu inayokuja kwako kuhusu ufalme wa mbinguni ni kama mtu huyu na inaelekea - mtu anaingiaje katika ufalme wa mbinguni? Kwa maneno mengine, hadithi za mafumbo zinalenga sana jambo moja. Mfano wa mafumbo utakuwa na mambo manne tofauti ambayo unayawasilisha hapa.

Kwa hivyo mtu huyo anatupa mbegu na inaanguka njiani. Inapoanguka njiani hakuna kinachotokea kwa sababu ndege huja na kuinyakua. Baadaye Yesu anawaambia

ndege wanaoinyakua ni Shetani. Mwovu huja na kuinyakua kabla neno la Mungu halijaingia mioyoni mwao kabla hata hawajasikia neno la Mungu. Wako kwenye njia ngumu, ndege anainyakua, kwa hivyo haikui hata kidogo kwa hivyo hiyo ndiyo aina ya kwanza ya mbegu au udongo na kwa kweli watu wengi walisema mfano wa mpanzi unaitwa bora mfano wa udongo kwa sababu kuna aina nne tofauti za udongo kwa hivyo zingine huanguka njiani, ndege anainyakua, yule mwovu anainyakua, mbegu zingine huanguka kwenye mwamba, kwenye udongo wa miamba na kwa hivyo kwa udongo wa miamba shida ni nini na udongo wa miamba? Unapata udongo kidogo na una miamba chini kwa hivyo haitoshi mizizi. Kwa hivyo jua linapochomoza huichoma na hakuna kina cha mizizi kwa hivyo mmea huu unaweza kupata unyevu wake na kwa hivyo mimea hufa. Wanalipokea neno, hawa ndio wale wanaolipokea neno na ni jambo zuri na hulipokea kwa furaha lakini shida inapokuja, ndipo hawawezi kustahimili. Jua huchomoza na kuwapiga. Hunyauka na kunyauka na kufa. Kwa hivyo hulipokea neno kwa furaha na kisha hufa kwa sababu hawana mizizi yoyote na kwa hivyo hiyo itakuwa aina ya pili ya udongo kisha, ile iliyo kwenye udongo wa mwamba. Kisha, unaifahamu mfano huo, na kisha baadhi huanguka kati ya magugu na miiba na hukua na kupokea na kupata uzima, inakuwa hai lakini miiba na magugu hulisonga na kuliua. Hiyo ndiyo aina ya tatu na Yesu anasema miiba na magugu ni udanganyifu wa utajiri, kutamani vitu katika maisha haya na vitu vya ulimwengu huu, tamaa ya macho haya, kiburi cha uzima na tamaa ya mwili na vitu vya ulimwengu huu huzama na hivyo ujumbe huo hufa, husongwa na magugu na miiba ya anasa za ulimwengu huu, mfuata mtu huyo ili aondoke katika ufalme wa Mungu. Kisha, hatimaye, aina ya nne ya udongo inasemekana kwamba mkulima alitupa udongo wake na baadhi yake huanguka kwenye udongo mzuri, mzuri. Hakuna magugu hapo na mbegu huzaa mara 60, 80, 100 kuliko ilivyokuwa na hiyo huanguka kwenye udongo mzuri. Anachosema ni kwamba, unataka kuwa udongo mzuri .

Kwa hivyo una aina nne tofauti za udongo na ndiyo maana ni aina ya istiyari. Hii si istiyari iliyojaa. Ninaposema istiyari labda unafikiria mambo kama vile *Pilgrim's Progress* ya John Bunyan au unafikiria ya CS Lewis, *Chronicles of Narnia* au kitu kama hicho au *Lord of the Rings* ya Tolkien au kitu ambacho kuna hadithi inayosimuliwa ambayo ina

pande nyingi. Hii ni hadithi ya mfano ambayo ni istiari kwa hivyo kuna aina nne tofauti za udongo. Sio umoja, ni mwingi kulingana na ujumbe wake.

Sasa, kuna mambo kadhaa basi. Sasa hivi ndivyo mifano ilivyo, tena ni ya sitiari katika mzizi wake na inachukuliwa kama mifano rahisi ya hadithi, hadithi za mafumbo za ufalme au chochote kile na kisha hadithi za mafumbo ambapo kuna ujumbe halisi kwa hili.

P. Hyperbole katika Mifano [43:34-47:34]

Sasa, kuna mambo kadhaa hapa tunayohitaji kuzungumzia. Nilipochukua kozi nzima katika mifano mara moja na mifano hiyo ikasemekana kuwa hadithi za kawaida sana. Mpanzi anatoka kwenda kupanda mbegu, hilo hutokea wakati wote. Kwa hivyo ni mambo ya kawaida sana ambayo hutokea wakati wote. Nadhani moja ya mambo ambayo hayapo katika majadiliano hayo ambayo nadhani ni kwamba mifano mara nyingi huwa ya kutia chumvi. Ni hadithi zilizotiwa chumvi na unahitaji kuelewa kwamba mambo haya yametiwa chumvi. Ni hadithi. Watu wanaposimulia hadithi, je, hadithi huwa sahihi kihistoria kila wakati? Naam, huwa husimulii hadithi kila wakati ili iwe sahihi kihistoria. Wakati mwingine unajaribu kutoa hoja kwa hivyo unatia chumvi mambo fulani katika hadithi ili kutoa hoja ya kwa nini unawaambia hadhira haya. Kwa hivyo una hadhira na una msimulizi wa hadithi. Msimulizi wa hadithi kisha hutengeneza hadithi yake kulingana na hadhira.

Tuna jamaa hapa Chuo cha Gordon, anayemzungumzia Dkt. Graeme Bird, anayepiga jazz. Anafanya piano ya jazz. Ni mpiga piano wa ajabu na pia mtaalamu wa lugha na mambo mengine mengi, mtaalamu wa kompyuta na mambo mengine mengi na anazungumzia hilo. Anapocheza jazz atafanya kitu kama Amazing Grace na atacheza basi ghafla atasema sawa angalia hii. Ikiwa ana hadhira ambayo ni ya kitambo na watu wa Chuo cha Gordon ni wa kitambo zaidi, aina ya highbrow. Ghafla Graeme atacheza Amazing Grace kwa mtindo wa kitambo, Beethoven au kitu kama hicho na unaweza kuitambua. Ni njia tofauti kabisa ya kuicheza lakini bado ni Amazing Grace. Unaweza kusikia wimbo na kisha anaingia katika mpangilio zaidi wa kanisa la injili na ghafla kisha

atacheza Amazing Grace katika mpangilio wa injili. Kwa hivyo unapata aina hiyo ya ladha kama ungeisikia kanisani. Kisha pia ana utaalumu katika jazz kwa hivyo ghafla unapata hii, toleo hili la jazz la Amazing Grace likienda karibu kama uko Louisiana. Kwa hivyo ni jambo la kushangaza. Na unaona kila wakati ni Neema ya Ajabu lakini inachezwa na kwa hivyo hadithi inasimuliwa kwa njia tofauti na hadhira tofauti. Mtu yeyote ambaye amesimuliwa hadithi anatambua hili. Sawa, una hadhira moja ambayo imesimuliwa kwa njia moja. Kwa hivyo msemu wa kutia chumvi hutumiwa na unasema, "Sawa, nipe mfano wa unachozungumzia hapa." Acha nitumie tu mfano wa wapangaji waovu au tunaweza kutumia acha nitumie mifano miwili. Moja ni kwamba jamaa anadaiwa mtu dola milioni 10 na nadhani inasema talanta elfu 10. Ni kama dola milioni 10 sawa? Kwa hivyo mdaiwa huyu anadaiwa jamaa huyu dola milioni 10 na anakuja kwa bwana wake, "tafadhali nisamehe, tafadhali nisamehe." Bwana anasema, "Sawa, unaweza kuondoka. Nimekusamehe." Sasa jamaa aliyesamehewa dola milioni 10 ana mtu anayedaiwa dola 10 na anamwendea jamaa anayedaiwa dola 10 au dola 100 na kumtupa gerezeni hadi aweze kulipa kila kitu. Kwa hivyo basi bwana anarudi na kusema, "Hei, nilikusamehe dola milioni 10, ulimfanyia nini mtu huyu? Inaonyesha tu, kwa hivyo dola milioni 10, ni watu wangapi wana deni la dola milioni 10? Ni kutia chumvi kati ya dola milioni 10 na dola 100. Imetiwa chumvi kimakusudi na hiyo inaitwa njia ya kufikiri ya kutia chumvi ambapo unasisitiza zaidi kitu kuonyesha utengano, ili kufafanua hoja ya hadithi yako na sote tunafanya kitu cha aina hiyo. Ninaposema sote tunafanya hivyo, hiyo yenyewe ni kutia chumvi, kutia chumvi ni kwamba tunasema "wote" lakini si kila mtu hufanya kitu cha aina hii.

Swali: Mfano wa Wapangaji Waovu [47:34- 50:52]

F: Changanya QT; 47:34-61:15; Chagua Mifano

Mfano mwingine unaokuja akilini na huu ni aina ya kutia chumvi ni mfano wa mkulima na wapangaji waovu. Kuna mmiliki wa ardhi ana shamba na analikodisha kwa wapangaji. Hawa ni wapangaji waovu. Ukiwa katika kitabu cha Mathayo, uko katika sura ya 21. Anakodisha mali kwa wakulima hawa wapangaji. Sasa, wakati wa mavuno unafika

kwa hivyo mmiliki wa shamba anawatuma baadhi ya watumishi wake kuchukua pesa kutoka kwa wakulima wapangaji, kutoka kwa wapangaji. Kwa hivyo wapangaji hawa wako huko nje wanakodisha ardhi yake. Anawatuma watumishi wake nje, wanawafanyia nini watumishi wake? Wanawapiga watumishi wake. Kwa hivyo anafanya nini? Anawatuma watumishi zaidi ambao ni watumishi bora zaidi. Wanatoka nje na wakulima hawa wapangaji wanapowakamata hawa jamaa huwapiga na kuwaua baadhi yao - hawa wajumbe anaowatuma. Kwa hivyo, mwishowe, mkulima anayemiliki mali anasema, "Nitamtuma mwanangu, watamheshimu mwanangu." H anamtuma mwanawe kisha kuchukua kodi kutoka kwa wapangaji hawa. Wapangaji wanasema, "Tumempata sasa. Huyu ni mwana wa mwenye nyumba. Tumuu mwana nasi tutapata urithi." Sasa Yesu anauliza bwana anayekodisha ardhi atafanya nini? Atakusanya jeshi pamoja na kuwaangamiza wale watu waliomuua mwanawe. Lakini unaelewa hili na Yesu. Je, mkulima anayekodisha mali yake, angetuma watumishi nje na kuwapiga kisha angemtuma mwanawe peke yake kukabiliana na hawa watu? Hapana, hiyo ni kutia chumvi. Hakuna mtu mwenye akili timamu angefanya hivyo! Hakuna mtu mwenye akili timamu angemtuma mwanawe kwa wakulima hawa baada ya kuwapiga watumishi wake. Hakuna mtu angefanya hivyo. Ni kipengele cha kutia chumvi cha mfano. Ni kutia chumvi kwake ili kutoa hoja. Hakuna mtu angekuwa mwendawazimu hivyo.

Nani alikuwa mwendawazimu hivyo? Mungu. Mungu aliwatuma watumishi wake kwa wapangaji ili wapate kodi. Watumishi ni akina nani? Watumishi wa Bwana ni akina nani? Kama unajua chochote katika Agano la Kale, unajua watumishi wa Bwana ni manabii. Wanawafanyia nini manabii? Walipiga manabii, nimesoma tu katika Yeremia leo na Yeremia aliwekwa kwenye tangi la maji taka kwa siku kadhaa. Karibu afe kwenye matope alipozama ndani yake hadi walipomtoa na matambara. Kwa hivyo watumishi walipigwa. Huenda Isaya alikatwa vipande viwili, Yohana Mbatizaji, tunajua kutoka Agano Jipya kinachompata Yohana Mbatizaji, nabii mkuu zaidi hukatwa kichwa chake kwa sababu ya densi ya msichana na hitaji la wivu la mama kwa binti yake.

Ungemtuma mwanao? Hapana, hakuna mtu aliye mwendawazimu wa kutosha kufanya hivyo. Lakini Mungu alifanya hivyo kwa sababu ya huruma yake . Mungu

humtuma mwanawe ambaye hufa kwa niaba yetu. Kwa hivyo, ni jambo la ajabu kuonyesha jinsi kutia chumvi huko kunavyomfaa Mungu mwenyewe akituonyesha jambo ambalo mwanadamu hangeweza kufanya kamwe. Kwa hivyo lazima uwe mwangalifu katika mifano kutakuwa na kutia chumvi ili kutoa hoja.

R. Mifano ya Apocalyptic [50:52-53:38]

Kipengele kingine cha mifano ambacho ni muhimu ni aina hii ya apokalipsi. Sasa apokalipsi ni nini? Hatujazungumzia zaidi ya Mathayo 24 na 25 tuliyosoma lakini hatujatoa maoni yoyote kuhusu hilo. Fasihi ya Apokalipsi kwa kiasi kikubwa ni kitabu cha Ufunuo, ikiwa uko katika Agano la Kale ni vitabu vya Danieli na Ezekieli. Fasihi ya Apokalipsi inasimulia kuhusu mwisho wa dunia. Tumekuwa na hata filamu za Apokalipsi Sasa, Wakristo wengi wamesoma mfululizo huu wa Kuachwa Nyuma mwishoni mwa kipindi cha dhiki na mpinga Kristo anarudi mwisho wa dunia. Kila mtu anavutiwa na kimondo au kitu kinacholipua ulimwengu mzima na kisha mende ndio pekee wanaodumu.

Katika mifano ya Yesu, mingi ni ya mwisho wa dunia . Imewekwa katika hatua ya ufalme wa Mungu huku ufalme wa Mungu ukizinduliwa huku hukumu ya mwisho ikitokea kwa wanadamu. Kwa mfano, katika Mathayo 25 tulizungumzia kuhusu kondoo na mbuzi. Kwa hivyo hii ndiyo hukumu ya mwisho anayofanya ni kuwakusanya kondoo na mbuzi, anawatenganisha kondoo na mbuzi. Kimsingi, kwa kondoo anasema njooni katika ufalme wangu kwa sababu nilikuwa na njaa na mlinilisha na mlikuja kunitembelea nilipokuwa gerezani, basi njooni katika ufalme wangu. Anawaambia mbuzi hamkunilisha nilipokuwa na njaa na hamkuja kunitembelea gerezani kwa hivyo kadiri mlivyofanya hata kidogo, mlinitendea mimi. Kwa hivyo ondokeni kwangu ninyi watendao maovu, naye atawafukuza mwishoni mwa dunia.

Hizi ni mifano kuhusu mwisho wa dunia. Kwa hivyo mifano hii, unapata aina hii ya mawazo ya kiapokalifi, ya pande mbili au ya pande mbili ambapo kuna utengano dhahiri kati ya mema na mabaya. Katika sehemu kubwa ya ulimwengu wetu, mema na mabaya yamechanganywa pamoja na hiyo ni sehemu ya udanganyifu wa ulimwengu

wetu. Tunafikiri mtu ni mzuri na anageuka kuwa mbaya sana. Tunafikiri mtu ni mbaya na anageuka kuwa mzuri. Lakini katika mawazo ya kiapokalifi kuna utengano dhahiri kati ya mema na mabaya. Utengano huu unafanyika katika muktadha wa mwisho wa dunia, na kwa hivyo, ni wa kiapokalifi, na una Yesu akitoa mifano kuhusu hilo. Tajiri na Lazaro, kama tulivyosema, wanakufa. Lazaro anaenda kifua mwa Ibrahimu na tajiri anaenda kuzimu. Na kisha wana mazungumzo haya katika shimo hili kubwa. Kwa hivyo hilo tena ni aina ya kitu cha nyakati za mwisho. Sio mifano yote ni ya kiapokalifi, lakini mingi yake ni.

S. Mifano ya Kiyahudi—Nathani kwa Daudi [53:38-57:17]

Sasa unatafsirije mifano? Na acha nianze na mifano. Ninahitaji kuiweka katika muktadha mkubwa kidogo kuliko nilivyofanya. Mifano ndiyo hadithi. Mifano inategemea mifano mipana. Mawazo haya ya sitiari ni kati ya nyanja mbili tofauti za kisemantiki au maeneo ya maana. Lakini Wayahudi walikuwa wanapenda sana mifano muda mrefu kabla ya Yesu. Na, kwa kweli, una mfano, nyinyi watu mnakumbuka huko nyuma katika 2 Samweli 12, Nathani anakuja kwa Daudi, Mfalme Daudi ametoka tu, katika 2 Samweli 11, kufanya uzinzi na Bathsheba. Na sio tu kwamba amefanya uzinzi na Bathsheba bali Uria Mhiti, ambaye mkewe Bathsheba, anaitwa arudi. Hatakubali ujanja wa Daudi wa kumfanya aende kwa mkewe hivyo Daudi anakamatwa na uzinzi wake. Ana mimba; amekamatwa kama baba wa mtoto. Uria hatalala na mkewe. Kisha Uria anarudi kwenye mstari wa mbele na Daudi anaamuru Uria auawe na Waamoni. Daudi anafanya jambo hili baya sana na anaepuka, yeye ndiye mfalme. Katika Agano la Kale unajua jinsi mambo yanavyokwenda. Una mfalme, mfalme ana nguvu lakini manabii wa Mungu huwajia wafalme na moja ya majukumu makuu ya manabii katika Agano la Kale ilikuwa manabii walimkemea mfalme na kuwaambia neno moja, "tubu." Kwa hivyo nabii huja kwa mfalme, atasema hivi lakini Nathani anamkaribiaje Mfalme Daudi? Anafanya hivyo kupitia hadithi na anamwambia Daudi hadithi ya, kulikuwa na jamaa huyu tajiri ambaye alikuwa na kondoo wengi, wengi, wengi. Alikuwa tajiri na alikuwa na kondoo wa kila aina. Kulikuwa na jamaa mwingine ambaye alikuwa maskini sana na alikuwa na

mwana-kondoo mmoja mdogo na alikuwa akilala na mwana-kondoo alikuwa akilala mkononi mwake . Kwa njia, je, Daudi anajua kuhusu kuambatana na kondoo? Daudi alikuwa mchungaji kwa hivyo angejua aina hiyo ya kuambatana. Yule tajiri ana mgeni aliyekuja kumtembelea. Kwa hivyo, nabii Nathani anasimulia hadithi: tajiri anamwita mgeni na badala ya kuchukua mmoja wa mamia ya kondoo wake na kumtengenezea mtu huyo mlo, tajiri anamwendea maskini na kumchukua mwana-kondoo wake mdogo na kumpa mwana-kondoo huyo mdogo kutoka kwa jamaa huyu aliyekuwa naye pekee, kwa ajili ya rafiki wa tajiri aliyekuja kumtembelea. Kisha Daudi anakasirika na kusema, “Yule tajiri, huyo alikuwa mwovu alichofanya, na anahitaji kuadhibiwa,” na Daudi anaendelea kisha Nathani anafanya nini? Nathani anasema, “Daudi wewe ndiye mtu, wewe ndiye mtu.” Je, kweli anazungumzia mtu tajiri mwenye kondoo wengi? Hapana, hiyo ni sitiari. Kondoo wako hapa. Anachozungumzia hasa ni Daudi kama mfalme, je, Daudi ana wake wengi? Daudi ana wake wengi. Daudi ni tajiri. Daudi ana wake hawa wote kutoka kwa Abigaili hadi wanawake hawa wote. Alienda na kumchukua Bathsheba kutoka kwa Uria Mhiti. Mtu huyu maskini ambaye alikuwa na mke mmoja tu na Daudi akaenda na kumchukua na kumfanya auawe na hivyo “Daudi, wewe ndiye mtu.”

Kwa hivyo anatumia mfano huo kama njia ya kuficha hisia, kama njia ya kusema atamkemea Daudi lakini badala ya kumjia tu Daudi na kusema “Daudi ulitenda dhambi, Mungu atakuhukumu” anasimulia hadithi hiyo na kwa kufanya hadithi hiyo, faida ya hadithi hiyo ni nini? Hadithi hiyo inamhusisha Daudi na kwa hivyo Daudi anasema “Ee tajiri huyo anayemfanyia hivyo mwana-kondoo mdogo wa yule maskini anahitaji kuadhibiwa” na Daudi anaondoka. Unaona, amejihusisha na hadithi hiyo inamkamata. Kwa hivyo hadithi hizi ambazo Yesu anasimulia zinarudi kwa Wayahudi.

T. Tafsiri ya Istiari—Augustine kuhusu Msamaria Mwema [57:17-61:15]

Wayahudi hadi leo ni wasimulizi wa hadithi. Unauliza, “Ni akina nani wachekeshaji wengi katika ulimwengu huu?” Wao ni Wayahudi. Wao ni wachekeshaji Wayahudi. Kwa nini ni wachekeshaji Wayahudi? Ni kwa sababu Wayahudi wanapenda kusimulia hadithi. Kwa hivyo Nathani anasimulia hadithi kwa Daudi na anakamata moyo

wake. Yesu anasimulia hadithi kwa watu na unaona inawagusa mioyo yao. Yesu haji na kufundisha kwa njia ya mawazo, kwa mantiki akisema, “basi unaweza kubaini hili kuhusu Mungu na Mungu ni roho isiyo na mwisho, ya milele, isiyobadilika, katika utu wake hekima , nguvu, na utakatifu...” hiyo ni kweli. Yesu hashuki na kusema “Ninamfafanua Mungu kwa ajili yenu” hafanyi hivyo. Anasimulia hadithi kwa sababu hadithi ni tajiri zaidi. Unapofanya kazi kwa mantiki unafanya kazi zaidi na picha nyeusi na nyeupe. Hadithi zinafanana zaidi na rangi. Kuna kina, kuna joto, kuna kila aina ya miunganisho. Kwa hivyo Wayahudi walikuwa na historia ya mifano. Ukijua Agano Jipya tu ni kana kwamba Yesu pekee ndiye anayesimulia mifano. Hapana, hapana, hapana ni desturi ndefu ya manabii kusimulia mifano, kwa kweli, marabi wa Kiyahudi, baadaye ukiangalia katika Talmud na vyanzo vya Kiyahudi vya mambo haya, huwa yanasimulia hadithi kila wakati. Kwa hivyo Yesu ni Myahudi na anasimulia hadithi kama vile wanavyosimulia mifano ya Kiyahudi.

Sasa, kanisa la kwanza lilitafsiri mambo, na ninataka kutumia Augustine kama mfano, kuanzia karibu 400 au 500 BK. Augustine anachukua mfano wa Msamaria Mwema. Huu uko katika Luka sura ya 10 mistari ya 30 na inayofuata. Anachukua Luka sura ya 10 ya Msamaria Mwema na hivi ndivyo Augustine anavyoutafsiri. Sasa atautafsiri kwa njia ya mfano. Mfano wa Msamaria Mwema na anachosema ni, mwathiriwa, mtu aliyepigwa na majambazi, alikuwa Adamu. Unafikiri, "Hmm, nashangaa alipata wapi hilo?" Majambazi waliompiga mtu huyo alikuwa ibilisi. Kwa hivyo ibilisi ndiye aliyempiga jamaa huyu, mwathiriwa alikuwa Adamu aliyepigwa na majambazi ambaye alikuwa ibilisi. Mlawi aliyepita upande wa pili alikuwa huduma ya Agano la Kale. Msamaria Mwema ni Yesu. Na ni nani mlinzi wa nyumba ya wageni? Yesu anamleta maskini aliyepigwa kwa mwenye nyumba ya wageni na kumwambia, “Nitakulipa chochote hadi atakaposimama. Mtunza nyumba ya wageni ni nani? Augustine anasema mtunza nyumba ya wageni ni mtume Paulo.

Sasa Yesu aliposimulia hadithi hiyo ya awali, je, alikuwa akimfikiria mtume Paulo? Unamfikiaje Mtume Paulo ambaye hatajwi kamwe? Yeye ndiye mtunza nyumba ya wageni katika mfano wa Msamaria Mwema. Augustine anafanya miunganisho hii

ambayo haina msingi wowote katika maandishi. Huu ni mfano wa tafsiri ya kiistiari. Kwa hivyo kanisa la kwanza lilifanya aina hii ya tafsiri ya kiistiari. Wanaiita kufanya mfano kutembea kwa miguu yote minne. Kwa maneno mengine, ni chini na kila undani na hiyo ndiyo hoja nadhani kwamba kila undani una aina fulani ya maana iliyofichwa. Tatizo ni kwamba unapoanza kusukuma mifano kama hiyo kwa njia ya kiistiari unapata maana nyingi sana, kwa sababu Paulo si mtunza nyumba ya wageni. Kwa hivyo lazima ufanye hivyo kwa hivyo kuchukua kila undani sio lazima iwe jambo muhimu. Wasomi wengi leo hakuna anayefanya tafsiri ya kiistiari kanisa Katoliki la Roma hufanya baadhi ya mifano ya kiistiari. Wana njia kama nne ya tafsiri kwa hivyo watatumia njia ya kiistiari zaidi ya kukaribia mambo kama moja ya mbinu zao zilizojikita juu ya mbinu za kihistoria na kifalsafa.

ya 19 wa Marekani - Jibu [61:15-63:00]

G: Changanya UW; 61:05-71:05; Mbinu Muhimu za Mifano

Nilipochukua mifano, ilikuwa ikifanyia kazi mfumo wa karne ya 19 ^{uliosema} mifano ilikuwa ikiitikia kinyume na mbinu ya mfano ambayo ilifanya mfano utembea kwa miguu yote minne. Mfano huo ulifanya kila kitu katika mfano huo kiwe na maana kidogo katika karne ya 19 · walisema, "hiyo si sahihi. Tunachoendelea hapa ni kwamba kuna hoja moja kwenye mfano." Kwa hivyo kila mfano una hoja moja na kwa hivyo unapopitia lazima utafute wazo kubwa. Kuna hata wahubiri wengi leo, na kwa kweli ni mbinu nzuri kutokana na muda mfupi wa umakini wetu katika karne ya 21 · lakini unapata wazo moja kubwa na unabadilisha hoja zako zote kisha wazo hili moja kubwa. Unasema wazo hili moja kubwa kwa njia tatu au nne tofauti unalielezea kwa hadithi, unalielezea kwa Maandiko, unalielezea kwa nyakati za kisasa na unasisitiza hoja hii moja ambayo Maandiko yanafundisha. Wanachukua mfano na wanasema mfano una hoja moja na kwa hivyo unahitaji kupata hoja hiyo moja na ndivyo unavyotafsiri mfano huo. Sasa tatizo ni kwamba nadhani hiyo ni vikwazo kidogo. Nadhani unapata mfano huo wa udongo. Una aina nne tofauti za udongo hapo. Sasa unaweza kugeuza hilo kuwa hoja moja lakini nadhani kwa kweli hoja halisi ya mfano ni kwamba kuna aina nne tofauti za vitu na

unaweza kujifunza kutoka kwa aina hizo nne tofauti za udongo. Nadhani hii ni ya kupunguza . Istiari ina maana nzuri sana na huizidisha sana, na mfumo wa karne ya 19ⁿⁱ wa kupunguza sana kusema mfano una hoja moja tu. Kwa hivyo nadhani hiyo ni tatizo kwa vyovyote vile.

V. Mifano ya Apocalyptic na Eskatolojia Iliyotimizwa [63:00-65:39]

Sasa, kuhusu mafuriko, nataka tu kutofautisha kati ya mifano ya mafuriko, kumbuka tulizungumzia mfano wa kondoo na mbuzi, mwishoni mwa wakati wote. Tulizungumzia mfano wa Lazaro na tajiri. Kumbuka wasichana kumi wa bibi harusi. Wasichana kumi wa bibi harusi wanakuja watano kati yao wakiwa na mafuta na wengine watano hawana na watano ambao hawaendi na kujaribu kupata mafuta na vitu vingine na wakiwa wameenda, nadhani ni nani anayekuja? Bwana harusi anakuja na wahudhuriaji wa harusi wanakuja na wanaingia na watano ambao hawakuleta mafuta wanatoka kutafuta wanafungiwa nje. Hii ni Mathayo 25, mfano wa wasichana kumi wa bibi harusi watano walikuwa wenye busara na watano walikuwa wapumbavu. Kwa hivyo ni mafuriko katika asili yanazungumzia nyakati za mwisho na jinsi hilo litakavyokuwa.

Baadhi wamezungumzia kuhusu eskatolojia iliyotimizwa. Watu hawa ambao wamevutiwa na eskatolojia iliyotimizwa ambayo kwa kiasi kikubwa ilitokana na asili ya Vita vya Pili vya Dunia. Baada ya Vita vya Pili vya Dunia kulikuwa na aina ya mawazo kwamba, tukijipanga kama wanadamu na hatimaye tungeondoa uovu, na sasa kwa kuwa Hitler amefanywa na uovu umepondwa, sasa wanadamu wanaweza kustawi. Kwa hivyo kile ulicho nacho ni katika eskatolojia iliyotimizwa ni wanadamu wanaoleta mwisho. Wanadamu wanapokuwa wema wa kutosha na, hatimaye, sisi ni wema sana na mambo yanaendelea vizuri sana hivi kwamba Kristo anarudi na anasimamisha ufalme huu juu ya ufalme ambao uko tayari kwa ajili yake na umeandaliwa kwa ajili yake na watu hawa wote wema wanaofanya mambo haya yote mema. Kwa hivyo hiyo inaitwa eskatolojia iliyotimizwa ambapo wanadamu, kwa maana moja huleta eskatoni , *huleta* mustakabali, wa kuja kwa Kristo na mwisho wa dunia. Hiyo ni tofauti sana na mbinu zingine za apocalyptic na fasihi ya apocalyptic ambapo ni Mungu anayeleta mwisho. Kwa hivyo

nadhani hiyo ni tofauti ninayotaka kufanya kati ya apocalyptic na eskatolojia. Kwa njia, neno "eskatolojia" linamaanisha nyakati za mwisho. " Eschaton " inamaanisha siku za mwisho, mwisho. Kwa hivyo eskatolojia iliyogunduliwa inasema kimsingi wema wa wanadamu huleta mwisho. Ilhali apokalipsi una Mungu anayeleta mwisho na nadhani Maandiko mengi yanatuambia Mungu huleta mwisho, hitimisho. Kwa hivyo tunachukua hii kama apokalipsi. Kwa hivyo unatafsirije mifano? Nadhani jambo langu ni kwamba mifano ni tajiri, mifano ni hadithi tajiri na kwa hivyo unaweza kuzitafsiri kwa kutumia njia tofauti na kwa hivyo mimi hutumia aina ya mbinu ya mchanganyiko.

W. Semina ya Yesu [65:39-71:05]

Sasa, jambo lingine, na nitalianzisha hapa, tunapaswa kuzungumzia semina ya Yesu. Semina ya Yesu, kwa kiasi kikubwa hii iko katika kizazi changu cha miaka ya 1970, 80, 90 na, kwa kweli, nadhani Semina ya Yesu bado inaendelea katika karne ya 21 hadi 2011 sasa. Kile ambacho Semina hii ya Yesu ilikuwa kimsingi ilikuwa kundi la "wasomi wa Yesu" wangekusanyika pamoja. Hawa wangukuwa baadhi ya watu bora zaidi duniani wakimsoma Yesu ambalo lilikuwa eneo lao la utaalamu. Hawa watu wangekusanyika pamoja na, walichotaka kufanya ni kugundua - na wangepitia na kupanga Agano Jipya, wengi wao walikuwa wasomi wakosoaji au waliberali ambao hawakuamini kabisa kwamba Biblia ilikuwa neno la Mungu kama sisi tungefanya. Kwa hivyo wataamua ni maneno gani ya Yesu yaliyoandikwa katika Biblia ambayo ni maneno halisi ya Yesu na ni maneno gani yaliyoongezwa baadaye na kanisa. Walidhani kwamba Yesu hakuwahi kuyasema hayo lakini maneno hayo yaliongezwa baadaye na kanisa na kurudishwa kinywani mwa Yesu. Kwa hivyo, Semina ya Yesu wangeketi kuzunguka meza na wangepaka rangi Agano Jipya. Sasa, Yesu alisema nini hasa? Kwa hivyo kimsingi wanachofanya hapa ni hii *ipssissima. verba* . Haya ndiyo maneno halisi, *verba* , maneno halisi ya Yesu. Na kwa hivyo ikiwa wangechukua kifungu na kusema "haya ndiyo maneno halisi ya Yesu" basi hiyo ingepakwa rangi nyekundu. Je, mmewahi kutumia Biblia yenye herufi nyekundu ambapo herufi nyekundu ni mahali ambapo Yesu anazungumza? Kwa kweli nililipwa, hapo awali, kufanya Agano la Kale lenye herufi

nyekundu, popote Mungu alipozungumza. Nakumbuka, nilikuwa maskini sana wakati huo, na jamaa huyo alinilipa dola elfu moja kufanya hivyo. Alikuwa tajiri na nilifanya hivyo na nilipitia na ilikuwa sawa na tukatoa Agano la Kale lenye herufi nyekundu. Maneno ya Yesu waliyoyachambua, walichosema Yesu alisema kweli na, kwa njia, mara nyingi mifano na hii ndiyo sababu ninaitoka hapa, mifano waliyoshikilia mifano ilitoka kwa Yesu na kwa hivyo walihusisha mifano hiyo kwa karibu sana na Yesu.

Sasa, katika ngazi ya pili hapa wana *ipssissima vox*, na maana yake ni kwamba hapa unaweza kusikia sauti ya Yesu. Kwa maneno mengine, haya si maneno yenyewe ambayo Yesu alisema lakini unaweza kusikia sauti ya Yesu. Yesu yuko nyuma yake. Mwandishi alitupa maneno ya Yesu kwa maneno yake mwenyewe lakini aliyaweka maneno hayo kinywani mwa Yesu, lakini si maneno halisi ya Yesu bali ni kile alichosema, ni muhtasari wa kile alichosema. Tunafanya hivi wakati wote, tunapozungumza kuhusu mtu na kusema "hey, unajua kile ambacho mama yako amesema? Mama yako alisema hivi" na tunafupisha kile alichosema. Hatufanyi hivyo neno kwa neno. Na hilo ni sawa kabisa, tunafanya hivyo wakati wote tunapozungumza na watu wengine na kusema "vizuri fulani na fulani alisema" na tunafupisha. Kwa hivyo hii itakuwa sauti ya Yesu. Unaweza kusikia sauti ya Yesu si maneno halisi ya Yesu. Kwa hivyo hii sauti ya Yesu wangeipaka rangi ya waridi. Kwa hivyo ungekuwa na nyekundu, ambayo ingekuwa maneno halisi ya Yesu, na waridi ingekuwa sauti ya Yesu.

Kisha kimsingi wangepanua kazi na kategoria zingine kadhaa hapa, kama vile mawazo yanayofanana lakini Yesu hakuyasema. Mawazo yanayofanana lakini Yesu hakusema mambo haya lakini yalikuwa mawazo yanayofanana na mambo ambayo Yesu alifundisha na hii ingeshuka hadi kijivu wakati huo. Kwa hivyo wangetumia nyekundu, waridi, kijivu ingekuwa mawazo yanafanana na yale ambayo Yesu angesema lakini maneno na mawazo sivyo hasa Yesu angesema. Na hatimaye maneno meusi, mambo waliyoyaacha kwenye rangi nyeusi yangekuwa mambo ambayo Yesu hakuyasema kabisa. Haya yangekuwa mambo ambayo hayakutoka kwa Yesu ambayo yaliongezwa baadaye na kanisa. Kwa hivyo kanisa la baadaye lilirudisha maneno haya kinywani mwa Yesu na hayana uhusiano wowote na Yesu wa asili kutoka 32 BK, haya yaliwekwa

baadaye tuseme miaka 50 au 100 baada ya Yesu na kuwekwa tena kinywani mwake na kanisa la kwanza.

Kwa hivyo Semina ya Yesu ilikuwa ikipitia na kutumia mbinu ya kurarua Maandiko. Ni nani aliyeamua kile Yesu alisema au la? Wao ndio walioamua. Kwa maneno mengine, unachopata ni watu hawa juu ya maneno ya Maandiko kwa kutumia mawazo yao ya awali, njia zao za kufikiri, mtazamo wao wa ulimwengu ili kubaini Yesu waliyempenda. Wangekubali sehemu za Yesu na kukataa sehemu zingine. Madai mengi ya Mungu na uungu kuhusu Yesu ambapo Yesu anadaiwa kuwa Mungu waliyesema aliwekwa na kanisa. Kanisa lilimchukua Yesu na kumgeuza kuwa "Kristo." Na, kwa hivyo, waliweza kuondoa uungu wa Kristo kwa sababu wengi wa hawa jamaa walikuwa wa kisasa na hawaamini kabisa kwamba Mungu alijifanya mwili ndani ya Yesu Kristo lakini Yesu Kristo alikuwa nabii mzuri. Na kwa hivyo tena unarudi kwenye njia hiyo ya kufikiri. Kwa hivyo hii ni Semina ya Yesu na ilikuwa jambo kubwa sehemu ya mwisho ya karne ya 20na nadhani bado ipo lakini sio suala kubwa sasa. Watu wengi wanatambua leo kwamba hii ni kucheza michezo na maandishi kwa hivyo imekumbwa na nyakati ngumu.

X. Mukstadha wa Mfano wa Msamaria Mwema [71:05-74:27]

H: Kuchanganya UZ; 71:05-84:10 mwisho ; Mfano wa Msamaria Mwema

Sasa nataka kurudi nyuma na kuchukua mfano wa Msamaria Mwema. Na ninachotaka kufanya ni kuonyesha kidogo kuhusu jinsi ya kutafsiri mifano. Hii iko katika Luka sura ya 10 mistari ya 25 na inayofuata. Ili kufanya hivi nadhani, ninachotaka kufanya ni kuonyesha jinsi unavyoelewa mfano huo. Unaelewaje chochote? Mukstadha huamua maana.

Kwa hivyo ninachotaka kupendekeza hapa ni jinsi unavyoelewa mfano ni kwamba unaangalia mukstadha ambao mfano huo umetolewa. Kwa mfano, hapa kuna mfano wa Msamaria Mwema Luka sura ya 10 mistari ya 25 na inayofuata: "wakati mmoja mtaalamu wa sheria alisimama ili kumjaribu Yesu." Kwa hivyo huu ndio mukstadha wa mfano wa Msamaria Mwema. Kuna mtaalamu wa sheria anayejaribu kumjaribu Yesu.

"Mwalimu' aliuliza, 'nifanye nini ili niurithi uzima wa milele?'" Yule jamaa anauliza swali sahihi. Yesu anamgeukia na kusema "Niamini nami utaokoka." Je, ndivyo Yesu alivyosema? Yule jamaa aliuliza "nifanye nini ili niurithi uzima wa milele?" na Yesu anasema, "Niamini. Amini nawe utaokoka." Yesu hakusema hivyo. Inavutia kwa sababu tungesema kwamba hilo lingefanya iwe rahisi zaidi. Kwa hivyo badala yake anasema "Imeandikwa nini katika sheria? Ukitaka uzima wa milele tazama yaliyoandikwa katika sheria" alijibu, "unasomaje?" Yule jamaa ni mwanasheria kwa hivyo unasomaje sheria. Yeye ni mtaalamu wa sheria. Alijibu "Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na kwa roho yako yote, na kwa nguvu zako zote, na kwa akili zako zote, na umpende jirani yako kama nafsi yako." Sasa mwanasheria huyu alipata wapi mambo haya? "Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, na roho yako yote, na umpende jirani yako kama nafsi yako." Yesu, katika kifungu kingine, alisema vivyo hivyo alipoulizwa ni mambo gani mawili muhimu zaidi katika sheria. Jambo muhimu zaidi katika sheria ni kumpenda Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, nguvu zako zote, na roho yako yote, na kumpenda jirani yako kama nafsi yako. Yesu mwenyewe alisema mambo haya yaleyale. Nadhani wakati mwingine unapofikiri Yesu anabuni haya yote bila sababu kwa sababu yeye ni Mungu, anabuni tu. Hapana, anafanyia kazi maandishi ya Agano la Kale. Kulikuwa na watu wengine waliokuwa na uelewa huu sawa na wa Yesu. Yesu ni Myahudi na ana uelewa wa mambo wa Kiyahudi. Kwa hivyo mwanasheria huyu anaelewa vizuri: mpende Mungu, mpende jirani yako.

"Umejibu kwa usahihi," Yesu alijibu. Kwa njia, je, Yesu kwa kawaida hujibu "umesema kwa usahihi"? Si kawaida. Kwa kawaida Yesu anakosoa jambo fulani, lakini hapa anasema "umejibu kwa usahihi. Fanya hivi nawe utaishi." Yule jamaa anauliza, "vipi kuhusu uzima wa milele?" na Yesu akasema, "hey, mpende Mungu, mpende jirani yako. Fanya hivi nawe utaishi." Lakini wakili alitaka kujihesabia haki kwa hivyo akamuuliza Yesu "na jirani yangu ni nani?" Mpende Mungu kwa moyo wako wote roho na akili na umpende jirani yako kama nafsi yako mwenyewe na yule jamaa anasema, "Naam, lazima nionyeshe kwamba hili ni swali bora kuliko hilo," kwa sababu hakutaka kuona aibu kwa kuuliza swali rahisi.

Y. Mfano wa Msamaria Mwema [74:27-77:51]

Kwa hivyo basi “jirani yangu ni nani?” mwanasheria aliuliza. Yesu akijibu kisha anamwambia hadithi. Yesu akijibu akasema, “mtu mmoja alikuwa akishuka kutoka Yerusalemu kwenda Yeriko.” Kwa hivyo hiyo ndiyo hali kutoka Yerusalemu kwenda Yeriko. Tutaangalia hilo baada ya muda mfupi. “Na alipoangukia mikononi mwa wanyang’anyi walimvua nguo zake, wakampiga, wakaenda zao, wakimuacha karibu kufa. Kuhani mmoja alikuwa akipita njia hiyo hiyo, na alipomwona mtu huyo alipita upande wa pili. Vivyo hivyo Mlawi”, kuhani mwenye hadhi ya juu, Mlawi, mwalimu wa sheria, “alipofika mahali hapo na kumwona alipita upande wa pili.

Lakini Wasamaria "walidharauliwa katika utamaduni huo; walikuwa nusu-zao; walibaki kutoka Ufalme wa Kaskazini. Waashuri walipokuja kuchukua Ufalme wa Kaskazini, waliwaondoa wasomi wote , watu waliokuwa na hadhi, na kuwaacha watu hawa maskini wazembe huko . Waliwalazimisha watu maskini kuoana na watu waliowaleta kutoka tamaduni zingine, kwa hivyo Wasamaria walikuwa nusu-zao. Wasamaria hawakukubali Agano la Kale kama takatifu. Wasamaria, kama tulivyosema hapo awali katika sehemu ya kwanza ya kozi, waliheshimu Pentateuki ya Wasamaria pekee. Walikubali vitabu vitano vya kwanza vya Biblia. Na kama tulivyosema hata leo, ukipanda Mlima Gerizimu, bado wanafanya Pasaka. Wayahudi waliwaona kama nusu-zao, kama watu waliodharauliwa sana katika utamaduni huo.

“Basi, Msamaria, alipokuwa akisafiri, alifika mahali alipokuwa mtu huyo, na alipomwona, alimhurumia, akafunga majeraha yake, akamimina mafuta na divai. Alipompandisha mtu huyo juu ya punda wake, akampeleka kwenye nyumba ya wageni, akamtunza. Siku iliyofuata akatoa sarafu mbili za fedha, akampa mtunza nyumba ya wageni.” Unakumbuka ni nani mtunza nyumba ya wageni? Mtunza nyumba ya wageni ni mtume Paulo, kulingana na Augustine. Sidhani hivyo, lakini, hata hivyo mtunza nyumba ya wageni. “Mtunze,” akasema, na nitakaporudi nitakulipa gharama yoyote ya ziada utakayokuwa nayo. Unadhani ni yupi kati ya hawa watatu alikuwa jirani yake mtu aliyeanguka mikononi mwa wanyang’anyi?” Sasa Yesu anaruka kutoka kwenye hadithi.

Mtaalamu wa sheria akajibu—sasa angalia mtaalamu wa sheria hasemi Msamaria, ni kama hawezi kusema au kukubali kwamba alikuwa Msamaria. Hawezi kusema alikuwa Msamaria Mwema, Msamaria alikuwa mkorofi kwa hivyo badala yake anachosema ni: “yule aliyemrehemu” na kwa kweli anachukua sifa ya Msamaria. Hilo si jambo baya; anachukua sifa ya mtu aliyemrehemu. Na Yesu akamwambia “nenda ukafanye vivyo hivyo.” Mfano huu ni wa aina gani? Huu ni mfano wa mfano. Nenda ukafanye vivyo hivyo. Nenda ukawe kama Msamaria nawe utarithi uzima wa milele. Hilo lilikuwa swali, nifanye nini ili kurithi uzima wa milele, nenda ukafanye vivyo hivyo. Kuwa kama Msamaria Mwema, yule aliyemhurumia. Unataka kuwa na uzima wa milele? Nenda ukafanye vivyo hivyo. Yesu hakusema “niamini nami utakuwa na uzima wa milele” hakusema hivyo. Badala yake alisema, “nenda ukafanye vivyo hivyo,” kuwa kama Msamaria nawe utapata uzima wa milele. Nadhani hiyo ni hadithi ya kuvutia.

Z. Jiografia ya Mfano wa Msamaria Mwema [77:51-84:10]

Sasa kuna mambo kadhaa hapa na nilitaka tu kusoma tena mambo. Kwa nini niwe mwanasheria na swali la kwanza? Tulizungumzia mambo haya, lakini nataka kuzingatia jiografia kidogo. Ninafundisha Kigiriki na mambo mengine na mara nyingi tunatumia lugha ya Kigiriki na Kiebrania ili kufikia maana ya maandishi. Kuna lugha nyingine ambayo watu wanahitaji kujifunza ili kuelewa Maandiko na hiyo ni jiografia. Jiografia ya mahali ambapo mambo yalitokea kwa sababu mahali ambapo mambo hutokea ina maana.

Kama ningekuambia ni aina gani ya mambo yaliyotokea Orlando, Florida na kama umewahi kuwa na familia yako huko Orlando, Florida unajua Orlando, Florida ikoje. Una Disney World na kila aina ya maeneo mbalimbali ya ajabu huko chini. Kama ningesema Orlando mambo fulani yanaendelea huko Orlando. Kama ningesema New Orleans nini kinakuja akilini mwako huko New Orleans? Las Vegas nini kinakuja akilini? Kama ningesema Los Angeles nini kinakuja akilini? Je, Minneapolis ni mahali tofauti sana na Jiji la New York? Vipi kuhusu Washington DC? Je, Washington DC ni tofauti sana na Boston? Kama ningekuambia Boston, kuna nini huko Boston? Naam, Chuo cha Gordon kiko nje kidogo ya Boston. Vyuo vya Harvard, MIT, Gordon ndiko kuliko bora na

werevu zaidi huko Boston. Ninasema hivyo kwa kejeli kwa sababu nadhani kuna kiburi kikubwa katika ujirani huu na tunadhani sisi ndio watu werevu zaidi kwa sababu tunatoka Boston. Kwa hivyo kila eneo la nchi lina sifa zake. Kama unataka kufanya teknolojia, unaenda wapi? Bonde la Silicon liko karibu na San Francisco. Jiografia ina jukumu kubwa katika hili na kwa hivyo unachopata ni kwamba sosholojia hii pia inakuja kucheza. Msamaria na muundo wa tabaka kati ya kuhani na Mlawi na Msamaria na aina hizo za mambo. Kwa hivyo Yesu anabadilisha swali. Mwanasheria anauliza, jirani yangu ni nani, na Yesu anabadilisha.

Sasa hapa kuna jiografia na nataka tu kuiweka ili uweze kuhisi jiografia. Yerusalemu iko hapa. Yerusalemu, ng'ambo ya magharibi ya kilele cha Bahari ya Chumvi ambayo ni Bahari ya Chumvi huko juu na unakuja kuchukua kilele cha Bahari ya Chumvi na unaingia tu ndani unagonga Yerusalemu. Bahari ya Chumvi iko futi 1270 chini ya usawa wa bahari. Yerusalemu iko kama futi 2400, 2500, 2600 juu ya usawa wa bahari. Kwa hivyo una zaidi ya 3000 karibu futi 4000 kutoka hapa hadi pale. Kwa hivyo hii ni upande wa nyuma wa milima. Yerusalemu iko juu na kisha inashuka ndani ya Bahari ya Chumvi. Kinachotokea ni kwamba, unyevu wako wote unaingia hapa unashuka upande wa mbele wa milima. Ukifika juu ya ukingo huu hapa, Mlima wa Mizeituni, uko nyuma ya milima. Ni kama California ambapo mvua zote hunyesha mbele ya milima na nyuma ya milima unapata kama Jangwa la Mo Jave. Kwa hivyo hii itakuwa jangwa lote. Hii ni jangwa la Yudea. Mvua inanyesha hapa. Kutoka hapa chini hadi Yeriko ndipo mtu huyo anapoelekea. Kuna njia moja tu hapa chini na unaposhuka inashuka kwa takriban maili 20. Ninapendekeza, kwa kweli sipendekezi hii lakini, ikiwa umewahi kuwa na baiskeli na uko Yerusalemu na unataka safari nzuri sana, panda hadi kilele cha Mlima wa Mizeituni na unaweza kushuka kwa takriban maili 20 hapa na huhitaji kukanyaga kwa miguu kidogo. Kwa kweli inapanda na kushuka kwa hivyo lazima ukanyage kwa miguu, lakini ninachosema ni kwamba inashuka kwa takriban futi 4000 katika eneo hili la maili 20-30 kuelekea Yeriko hapa.

Jamaa yuko hapa jangwani. Majambazi walijificha wapi? Majambazi na wezi walijificha wapi? Huko jangwani. Kwa hivyo eneo la jangwa, hata hadi leo, mara ya

mwisho nilipokuwa huko nilimpeleka mwanangu huko nje na kulikuwa na monasteri huko nje na tulikuwa tunaenda kuliangalia. Kulikuwa na aina fulani ya watu wenye kivuli ambao wametoka tu jangwani na nilifikiri ilikuwa wakati wa kutoka hapa. Kwa hivyo hii inaitwa Maale Adummim . Sasa hiyo ina maana gani ? Adummim inamaanisha "njia ya damu." Kwa hivyo hii inajulikana kuwa eneo ambalo umwagaji damu hutokea. Hapa ndipo unaporuka. Kuna maeneo fulani hata Amerika ambapo uko salama na kuna maeneo fulani ambapo hauko salama sana. Binti yangu anaishi Philadelphia na kuna vitalu fulani, unapita vitalu viwili na unapata shida kubwa ikiwa unatembea peke yako usiku. Unapita vitalu viwili na mambo ni bora zaidi. Hii ni "njia ya damu" na hapa ndipo wanaposhuka. Kwa kweli wana nyumba ya wageni ya Msamaria Mwema huko leo. Ili tu kukupa hisia ya safari kutoka Yerusalemu hadi Yeriko.

Sasa Yesu atakuja kutoka Yeriko hadi Yerusalemu na ataenda Yeriko na, kwa kweli, tutazungumzia hili. Yesu atakapokuwa Yeriko, kwa njia, ni Yeriko ya Agano Jipya tofauti na Yeriko ya Agano la Kale. Kwa kweli wametenganishwa kwa maili moja au mbili hapa kati ya Agano Jipya na Yeriko ya Agano la Kale. Yesu anakuja Yeriko na anakutana na Zakayo. Hapo ndipo hadithi ya Zakayo inapotokea chini ya mkuyu huko Yeriko , kwa hivyo itakuwa Yeriko. Iko chini ya usawa wa bahari kwa hivyo itakuwa chini ndani ya Bonde hili la Ufa hapa ambapo Bahari ya Chumvi iko. Nimesahau ni futi ngapi chini ya usawa wa bahari Yeriko itakuwa lakini iko chini chini ya usawa wa bahari.

Tuangalie sifa zingine katika kitabu cha Luka. Niambie, kwa nini tusivunje hapa na tutakaporudi tutazungumzia mada hii ya Yesu kama mwokozi wa yote ambayo Luka anayaendeleza. Hebu tupumzike sasa na tutakaporudi tutaangalia hilo pamoja na baadhi ya hadithi ya Zakayo na tutazungumzia mtazamo wa Luka kuhusu Kuzimu na maombi.

Imetafsiriwa na Lilly Heintz
 Imehaririwa na Ben Bowden
 Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt